

Arş. Gör. Murat ASLAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Van/TÜRKİYE
murataslan@yyu.edu.tr
ORCID

**SÂDİK VİCDÂNÎ'NİN TEFE'ÜL-
NÂME-İ İMÂM SÜHREVERDÎ
TERCÜMESİ**

SADIK VICDANI'S TRANSLATION OF
FORTUNE BOOK OF IMAM
SUHREVERDI

Makale Türü: Araştırma Makalesi	Article Information: Research Article
Yükleme Tarihi: 01.03.2021	Received Date: 01.03.2021
Kabul Tarihi: 12.04.2021	Accepted Date: 12.04.2021
Yayımlanma Tarihi: 30.04.2021	Date Published: 30.04.2021

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Aslan, Murat, "Sâdik Vîcdânî'nin Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî Tercümesi", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yıl 7, Sayı 14, Bahar 2021, s. 217-240.

Aslan, Murat, "Sadik Vicdani's Translation of Fortune Book of Imam Sühreverdi", *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Year 7, Volume 14, Spring 2021, p. 217-240.

[10.28981/hikmet.889002](https://doi.org/10.28981/hikmet.889002)

Arş. Gör. Murat ASLAN

SÂDİK VİCDÂNÎ'NİN TEFE'ÜL-NÂME-İ İMÂM SÜHREVERDÎ TERCÜMESİ

SADIK VICDANI'S TRANSLATION OF FORTUNE BOOK OF IMAM SUHREVERDI

ÖZ

Tarihin başından beri insanlar gelecekte ne olacağını bilmek istemiş; bunun için çeşitli yöntemlere başvurmuşlardır. Bunlardan biri de fal bakmaktır. Kahve, papatya, yaprak, el, kitap, oyun kartları, harfler ve sayılar gibi pek çok şey fal bakma amacıyla kullanılmıştır. Bu unsurların temel çalışma prensibi ise rastlantıya dayanmaktadır. İslâm dini, gaybın yalnızca Allah tarafından bilinebileceğini; bunun tek istisnasının ise kendisine vahiy ya da ilham yoluyla gayba ait bilgilerin verildiği kimseler olduğunu söyler. Allah'ın kemal sıfatlarından biri olan gaybı bilme, yalnızca O'nun isteği doğrultusunda mümkündür. Kehanet ve fal gibi uygulamalarla gayba ait bilgileri zorla ele geçirmek ise İslâm âlimlerince haram sayılmıştır. Yine de Müslümanlar, hem dinin emirlerini yerine getirmek hem de geleceği bilme dürtüsünü tatmin etmek amacıyla fali İslâmî bir çerçevede konumlandırıp bu yasak uygulamayı meşrulaştırma yoluna gitmişler; bunun sonucunda Kur'an fali ve Câfer-i Sâdık fali gibi fallar icat etmişlerdir. Söz konusu fallardan biri de Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî'dir. Her ne kadar Ebü'n-Necîb Sühreverdî'ye ait olduğu kesin değilse de bu eser, İslâm kültürünün fala nasıl yaklaştığı hususunda ilginç bir örnek olarak karşımızda durmaktadır. Makalede, Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî adlı eseri tercüme edip yayınlayan Sâdik Vîcdânî'nin çalışması tanıtılmış ve Latin harflerine aktarılmıştır. İslâm kültürünün fala nasıl yaklaştığı ilgili eser özelinde kısaca incelenmiş ve fal bakma uygulamasının İslâmî bir temele oturtulup meşrulaştırılması hususunda bu eser bir örnek olarak gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Fal, İslâm, tefe'ül-nâme, Sühreverdî, Sâdik Vîcdânî.

ABSTRACT

From the beginning of history people wanted to know what would happen in the future; For this, they have used various methods. One of them is to read fortune telling. Many things such as coffee, daisies, leaves, hands, books, playing cards, letters and numbers were used for fortune telling purposes. The basic working principle of these elements is based on coincidence. According to Islam, gnostic things can only be known by God; He says that the only exception to this is those who are given information about the gnostic things through revelation or inspiration. Knowing the gnostic things, which is one of the perfect attributes of God, is possible only in accordance with His will. Seizing the gnostic information by force through prophecy and fortune-telling practices is considered haram by Islamic scholars. Nevertheless, Muslims chose to this practices to satisfy the urge to know the future; As a result, they invented fortunes such as Qur'anic Horoscope and Cafer-i Sadik Horoscope. One of them is Tefe'ul-name-i Imam Sühreverdî. In the article, the work of Sadik Vîcdani, who translated and published the work named Tefe'ül-name-i İmâm Sühreverdî, was introduced and transferred to Latin letters. How Islamic culture approaches fortune has been briefly examined in the specific work, and this work has been shown as an example of legitimizing the practice of fortune telling on an Islamic basis.

Keywords: Fortune telling, Islam, tefeulname, Suhreverdî, Sadik Vîcdani.

Giriş

Tarihin başından beri insanlar geleceği merak etmiş ve bunu öğrenebilmek ya da doğru kararlar verebilmek için çeşitli fal uygulamalarına başvurmuştur. Neredeyse her çağda, her toplumda ve her dinde fal unsuruna rastlanır. Falın İslâm kültüründeki karşılığı ise genel olarak “tefeül” adıyla bilinir.

Türk Dil Kurumunun hazırladığı *Güncel Türkçe Sözlük*'e göre “tefeül” iki farklı anlama sahiptir: “1. Fal açma, fala bakma. 2. Uğur sayma, hayra yorma.”¹ Ferit Devellioğlu'nun hazırladığı *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'ta da bu kelime için *Güncel Türkçe Sözlük*'ün verdiği farklı bir anlam yoktur (2016 : 1233). Tefeül-nâme ise fal kitabı anlamına gelir. Tefeül-nâmenin diğer adı falnâmedir. *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nde falnâme “Türk ve Fars kültürlerinde falla ilgili eserlerin genel adı” olarak tanımlanmıştır (Uzun, 141 : 1995).

Mustafa Uzun (1995 : 141-145) Türk ve Fars edebiyatlarında oldukça yaygın bir tür olan tefeül-nâmenin genel özelliklerine dair özetle şunları söyler: Tefeül-nâmeler, ilk olarak, hayra yormayı amaçlar. Tefeülün zıddı ise teşe'ümdür². Tefeül-nâmeler, kura esasına dayanarak ileride meydana gelecek olaylar üzerinde fikir yürütme amacını taşır. Bu tür eserler, fal bakma yöntemine göre temel olarak üçe ayrılır: 1. *Kur'an* falı. Bu fal, *Kur'an* ayetlerinden veya *Kur'an*'daki Arap harflerinden hareketle gelecek hakkında çıkarımlar yapmayı amaçlar. *Fâlû'l-Kur'an* olarak anılan bu tür eserlerin en önemlilerinden biri *İbn Arabî Tefe'ül-nâmesi*'dir. 2. Kura falı. Bu fal ise zar ve benzeri aletler yardımıyla geleceğe dair bilgiler edinmeyi esas alır. *Hurşîdnâme* adlı fal kitabı bunun en güzel örneklerinden biridir. 3. Peygamber adlarından yola çıkan falnâmeler. *Fâl-i Nebî* diye bilinen bu falnâmelerde peygamberlerin isimleri bir şema hâlinde verilir ve falın sonucuna bu şema aracılığıyla ulaşılır. Bu üç tarzın dışında birtakım falnâmeler de bulunmaktadır. Özellikle bazı edebiyatçılar sanat göstermek ve hoş vakit geçirmek amacıyla bu tarz eserler kaleme almışlardır. Ayrıca, Mevlânâ'nın *Mesnevî-i Ma'nevî*'si, *Hâfız Divanı*, Sa'dî'nin *Gülîstân*'ı ve *Envârü'l-Âşıkîn* gibi eserler tefeül için kullanılmıştır. *Fasîh Ahmed Dede Divanı* da fal açmak konusunda Mevlevîler arasında oldukça ünlüdür.

İslâm kültüründe gerek falı meşrulaştırmak gerek kendilerinin ruhânî gücünden faydalanmak amacıyla bazı tefeül-nâmeler büyük zat olarak benimsenen birtakım kimselere atfedilmiştir. Hz. Ali, Câfer es-Sâdık ve İbn Arabî gibi isimlere atfedilen bu fal kitaplarından biri de *Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî*'dir (Uzun, 1995: 142).

Kur'an, gaybın yalnızca Allah tarafından bilinebileceğini söyler: “De ki: ‘Göktekiler ve yerdekiler gaybı bilemezler, ancak Allah bilir.’” (Neml, 27/65). Bunun tek istisnası, Allah'ın, seçtiği bazı kullara gaybı bildirmesinden ibarettir: “(...) Allah, size gaybı bildirecek de değildir. Fakat Allah, peygamberlerinden

¹TDK *Güncel Türkçe Sözlük*, “tefeül” maddesi, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 09.09.2020).

² “... teşe'üm halk arasında canlılığını koruyan en güçlü kehanet içerikli inançlardan biridir. Şöyle ki; bu türde kurt veya çakal uluması, köpek havlaması, kedi miyavlaması, karganın ötmesi, evin bacasına baykuş konması, haftanın belli günlerinde yolculuğa çıkmak, merdiven altından geçmek gibi şeyler bir şekilde uğursuzluk alameti sayılmış olmakla, İlm-i tefe'ül karşıtı bir görüntü içerisindedir” (Sümbüllü, 2008 : 387).

dilediğini seçer (gaybı ona bildirir)” (Âl-i İmrân, 3/179). Gayb, kelime anlamı olarak “görünmeyen, örtülü, gizli” olup duyu organları ve akılla bilinemeyecek, Allah’ın kullardan gizlediği şeyler anlamına gelmektedir (Uludağ, 2012 : 144). Gelecek de gayba ait bilgilerdendir ki *Kur’an*’ın Rum suresinde Doğu Roma İmparatorluğu’nun İran’a karşı galip geleceğini haber veren ayetler gayba ait haberlerdendir (Çelebi: 1996 : 406). Gayb; yalnızca Allah tarafından bilinip başkalarının bilinemeyecek olan *mutlak gayb* ile Allah’ın dilediği kuluna bildirdiği ve böylece kul tarafından da Allah’ın izni sayesinde bilinebilecek *izâfi gayb* olarak ikiye ayrılmaktadır. Bazı peygamberlerin geleceği bilmeleri ilgili *Kur’an* ayetlerinde anlatılmakla birlikte sahabeden bazılarının geleceği bildikleri, onların sözleriyle sabittir. Ancak İslâm, Allah’ın kemal sıfatlarından biri olan *gaybı bilme* özelliğine gayb kapılarını zorlayarak kehanet ve fal gibi yollarla ulaşma çabalarını haram saymaktadır; çünkü gayba ulaşmanın tek yolu İslâm’a göre vahiy ve ilhamdan ibarettir (Çelebi, 1996 : 406-407). İslâmiyetin gayba dair bu yaklaşımını, insanların geleceği öğrenme dürtüsü sebebiyle yöneldikleri fal açma uygulamasıyla birleştirme ve böylece falı meşrulaştırma çabası, bazı fal uygulamalarının Allah dostu olarak kendilerine kudsiyet atfedilen şahsiyetlere nispet edilmesiyle sonuçlanmıştır. *Tefe’ül-nâme-i İmâm Sühreverdî* adlı eser de bunlara bir örnektir ve din açısından sakıncalı, hatta haram olarak kabul edilen bir uygulamanın yine dine eklememesi açısından ilginç bir örnektir. Tabii ki burada, söz konusu falın kahve ve remil falları gibi yalnızca geleceği bilme merakıyla ilgili olmayıp niyetlenen işin hayırlı mı ya da Allah rızasına uygun mu olduğu hususunda karar vermek üzere kullanıldığı akıldan çıkarılmamalıdır. Dolayısıyla bu tefeülnâmenin İmâm Ebü’n-Necîb Sühreverdî’ye nispet edilmesi falın meşrulaştırılması amacını taşıdığı kadar niyetlenen işin hayırlı mı yoksa şerli mi olacağı konusunda tanınmış bir Allah dostuna başvurma eylemiyle de ilgilidir. Sonuçta veliler, İslâm kültüründeki yaygın inanca göre, vefat etseler bile öldükten sonra yeryüzünde tasarruf sahibi olmaya devam ederler (Uludağ, 2013 : 27). Dolayısıyla, niyetlenen işin akıbeti hakkında bilgi sahibi olmak için bakılan falın, dünyada tasarrufu devam eden Allah dostlarından biri olarak kabul edilen Ebü’n-Necîb Sühreverdî’ye nispet edilmesi tesadüfi olmasa gerektir. Böylece söz konusu eser, yalnızca geleceği bilme eylemine değil, yapılacak işin hayırlı olmasını temin etme, şayet hayırsız ise ondan uzak kalma amacına, bir başka deyişle Allah rızasını kazanma hususuna yönelik hâle gelmektedir.

Sâdık Vicdânî’nin hazırladığı *Tefe’ül-nâme-i İmâm Sühreverdî* adlı eserin tanıtım ve Latin harflerine aktarımını içeren bu çalışma, İslâm kültüründeki fal geleneğine dikkat çekmek ve bu geleneği adı geçen eser özelinde tanıtmak; ayrıca, İslâmiyet tarafından haram olarak kabul edilen falın İslâmi bir temele oturtulup meşrulaştırılmasına bir örnek sunmak amacını taşımaktadır.

Sâdık Vicdânî ve Tefe’ül-nâme-i İmâm Sühreverdî

9 Kasım 1866’da Safranbolu’da doğan Sâdık Vicdânî, 1893’te Nakşî-Hâlidî şeyhi Ahmed Mâhir Efendi’den icazet alır. 1880 yılında Kastamonu’da kalem mülazımı olarak memuriyet hayatına girer. İki yıl sonra, görev yaptığı mahkemede zabıt kâtibi olur. 1887’de ise Merkez-i Bidâyet Mahkemesi Hukuk Dairesinde aza mülazımlığına seçilir. 1888’de Kastamonu vilayeti Mektupçuluk Kalemî’nde göreve başlar ve bu göreve uzun bir süre devam eder. 1897’de Görice Sancağı tahrirat

müdürlüğüne atanır. 1900 yılında Kosova vilayeti İdare Meclisi'nin başkâtipliğine getirilen Sâdık Vicdânî, 1902'de Basra vilayetine mektupçuluk vazifesiyle gider. 1904'te ise yine aynı görevle Manastır vilayetine geçer. Bu sıralarda hürriyet yanlısı bir siyasi tavır sergileyen Sâdık Vicdânî, bu sebeple Trabzon'a sürgün edilir. Bir dönem Ankara'da tahrirat müdürlüğü yaptıktan sonra 1919'da Bursa'ya mektupçu olarak gönderilir. Burada vali vekilliği de yapan Sâdık Vicdânî, Bursa'nın işgal edilmesi üzerine İstanbul'a döner. 1925'te Aydın'a tasfiye komisyonu üyesi olarak atanan Sâdık Vicdânî, bu görevinden sonra emekli olur. 1934'te soyadı kanunu çıkınca Kayıkçıoğlu soyadını alan Sâdık Vicdânî, 1939'da İstanbul'da vefat eder ve Merkezefendi Kabristanı'na gömülür (Ceylan, 2008 : 401-402; Güleç, 2017 : XIII-XV).

Sâdık Vicdânî'nin toplam yirmi adet eseri bulunmaktadır. Yazar ve şair olan Sâdık Vicdânî'nin en ünlü eseri *Tomar-ı Turuk-ı Aliyye*'dir. Tarikat silsilelerinden bahseden bu dört ciltlik çalışma İrfan Gündüz tarafından sadeleştirilerek *Tarikatlar ve Silsileleri* adıyla neşredilmiştir. *Evrâk-ı Perişan* adlı eser, Sâdık Vicdânî'nin şiirlerini, şiir çevirilerini, bazı gazete yazılarını ve Ahmed Mâhir Efendi'ye yazdığı mektuplarını içerir. Yazar ve şairin diğer eserleri şu şekildedir: *Nağamât-ı Vicdâniyye*, *Cennetmekân Murad Hân-ı Hâmis Hazretlerinin Hapis Hâli ve Son Vedâi*, *Berk-ı Fezâ*, *Fihrist-i Kur'ân-ı Kerîm*, *Mahallât ve Kurâ Hey'ât-ı İhtiyâriyyesinin Bâhusus Muhtarların Kavânîn-i Devlet ve Evâmir-i Hükûmet ile Muayyen Vezâif-i Umûmiyyesini Câmî ve Muvazzah Tâlîmât-nâmedir*, *Neşide-i Cihâd-ı Ekber*, *Dâstân-nâme-i Vicdânî*, *Musahhah ve Muvazzah Tefe'ül-nâme-i Muhyiddîn-i Arabî*, *Gülbang-i Cihâd-ı Ekber*, *Cuma Namazı*, *Bayram Namazları*, *Parasız*, *Hitâbiyyât*, *Hazret-i Muhammed (a.s.) Niçin Çok Evlendi?*, *Lübbü'l-ahzâb li-cemî'l-ihvân ve'l ahhbâb*, *Sâlnâme-i Vilâyet-i Basra*, *Sâlnâme-i Vilâyet-i Kastamonu*, *Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî* (Ceyhan, 2008: 402)³.

Sâdık Vicdânî, bu yazının konusu olan *Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî* adlı eserinin hikâyesini, kitabın başında “İfâde-i Mütercim” başlığı altında anlatır. Burada bahsedildiğine göre, Sâdık Vicdânî'nin arkadaşı Ebû Ziyâ Salâhaddîn, kişisel kütüphanesindeki boşlukları tamamlamak üzere her salı günü sahaflar çarşısına giden biridir. Yıl, 1912'dir. Temmuz ayının son salı günü Ebû Ziyâ Salâhaddîn, evrâk-ı perişân denilebilecek bir yazma nüshaya rastlar. Bu eserde hemen her şey hakkında bilgi vardır. Adeta bir kırk ambar olan bu eseri arkadaşı Sâdık Vicdânî'ye götürür. Kitabı inceleyen Sâdık Vicdânî'nin dikkatini en çok çeken şey, 34 varak üzerine Arapça olarak yazılmış yazılardır. Bu cümlelerin ne kendisinden sonraki ne de kendisinden önceki yazılarla münasebeti yoktur. Bu Arapça cümlelerin niçin yazıldığını araştırmaya başlayan Sâdık Vicdânî, “هذا امر وعاقبته خير وسعادت” cümlesinin yazılı olduğu sayfanın sırtında şu satırın yazılı olduğunu görür:

“Her varakın evcinde yazılan kelimât-ı dürer-bârın imlâsı ve (okunamıyor)⁴ İmâm Sühreverdî Hazretlerindir kuddise sirruh. Tefe'ül murâd olundukda niyet

³ Semih Ceyhan, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'ndeki “Sâdık Vicdânî” maddesinde yazarın *Sâlnâme-i Vilâyet-i Basra*, *Sâlnâme-i Vilâyet-i Kastamonu* ve *Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî* adlı eserlerinden bahsetmez. Bu eserler İBB Atatürk Kitaplığı arşivinde mevcuttur.

⁴Sâdık Vicdânî'nin notu.

idüp ba'dehû İmâm-ı müşârün-ileyhin rûh-ı şerîfi-çün bir fâtiha ve yedi ihlâs-ı şerîf okuyup sevâbını hibe eyleye ba'dehû varakaları açup evcinde yazılan kelimâta nazar idüp ma'nâsını bir hoşca fehm ve ta'akkul idüp muktezâsıyla 'amel ide."⁵

Bu yazıyı gören Sâdık Vicdânî, söz konusu Arapça cümlelerin bir tefeül-nâme teşkil ettiğini anlar. Ardından eline küçük bir defter alır, 34 yaprağın üstüne bu cümleleri yazar ve altına tercümelerini yerleştirir. Ancak, defterin sağ kısmında yer alan tefeül sayfalarının karşısındaki sayfalar boş kalmıştır. Sâdık Vicdânî, bunu manasız bulur ve o sayfaları da İmâm Ebü'n-Necîb Sühreverdî ile onun yeğeni ve Sühreverdîye tarikatının kurucusu Şihabüddin Ömer b. Muhammed Sühreverdî'nin hayat hikâyesiyle doldurur. Bunu yaparken *Kâmûsu'l-A'lâm*'dan ve *Hadîkatü'l-Evliyâ*'dan faydalanır. Böylece güzel bir tefeül-nâme vücuda getirmiş olur.

Ebü Ziyâ Salâhaddîn'in kırk ambar mahiyetindeki yazma eseri kendisine vermesinden yalnızca iki gün sonra Sâdık Vicdânî, meydana getirdiği *Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî* adlı defteri, yayınlaması için arkadaşına geri verir.

Şihabüddin Ömer b. Muhammed Sühreverdî'ye nispet edilen bir *Tefe'ül-nâme*, Ankara Milli Kütüphane'de 06 Mil Yz A 8175/2 demirbaş numarasıyla kayıtlıdır. Bu yazmanın varak aralığı ise 3b-6b'dir. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nin 38. cildine “Sühreverdî, Şehabüddîn” maddesini yazan Hasan Kâmil Yılmaz, Sühreverdî'nin eserleri arasında *Tefe'ül-nâme*'yi saymaz (2010 : 41-42). Mustafa İsmet Uzun (1995 : 142) ise *Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî* adlı eserin, yalnızca Şihâbüddîn Sühreverdî'ye nisbet edildiğini; ancak ona ait olmadığını söyler. Adem Çatak, bu eser hakkında şu yorumu yapar: “Eser, Şeyh Şihabeddin Sühreverdî'ye nispet edilmiştir. Ancak kanaatimize göre eserin Şeyh Ömer b. Muhammed'e aidiyeti şüphelidir. Bizi bu kanaate götüren sebep ise eserin muhtevası, ifade biçimi ve genel tarzıdır. Eser Yahya b. Habeş'e ait olabilir diye düşünüyoruz. Bu düşüncemizin nedeni ise Yahya b. Habeş'in havas ilmine dair eserler vermiş olmasıdır. Onun havas-ı huruf ve havas-ı esma türünden eserlerinin olması bu eserin de ona ait olabileceğini düşündürmektedir. Çünkü bu eser de havas ilmine dair bir eserdir” (2012 : 71). Adem Çatak'ın bahsettiği Yahya bin Habeş, İsrakiliğin kurucusu olarak bilinen Sühreverdî-i Maktul'dür. Onun hakkında en son çalışmalardan birini yapan Ahmet Kamil Cihan ve Salih Yalın (2020 : 15-20), Sühreverdî-i Maktul'ün 48 eserini sayar; ancak bunlar arasında *Tefe'ül-nâme* yoktur. Bundan dolayı Adem Çatak'ın tahmini şüpheyle karşılanmalıdır.

Sâdık Vicdânî, tercüme edip neşre hazırladığı *Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî*'yi Ebü'n-Necîb Sühreverdî'ye nispet eder:

Hemân elime küçük bir defter aldım, “34” varakının bâlâsına o satırları yazdım. Bunlar ‘Arabça oldukları-çün herkes istifhâm-ı me’âl idemeyecekti. Binâ'en ‘aleyh bi't-terceme zîrlerine ‘ilâve itdüm. Latîf bir tefe’ülnâme teşekkül itmişdi. Fakat cümel-i tefe’üliyye muharrer olan sahâ’ifin bir tarafı kalıyordu. Bunu ma’nâsız buldum. Oralarını da *Hazret-i Sühreverdînin ve yeğeni “pîr-i tarikat Şihâbü'd-dîn Ebû Hafs ‘Ömer*

⁵ Aded-i evrâk zîrindeki rakam silinmiş, okunmuyordu (Sâdık Vicdânî'nin dipnotu).

Sühreverdî kuddise sirruh” hazretlerinin⁶ tercüme-i hâlleriyle tezyîn eylemeği vesile-i teberrük ‘add itdim (1330 : 6).

Sâdik Vicdânî, çalışmasında “Hazreti Sühreverdî” ile Şihabüddin Sühreverdî'nin amcası Ebü'n-Necîb Sühreverdî'yi kastetmekte; bununla beraber her ikisinin de biyografisine eserinde yer vermektedir. Bu durumda, Ankara Milli Kütüphane’de bulunan *Tefe'ül-nâme*'nin Şihabüddin Sühreverdî'ye yanlışlıkla nispet edilmiş olabileceği düşünülebilir. Bununla beraber *Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî*'nin Ebü'n-Necîb Sühreverdî'ye ait olduğu da kesin değildir.

Sâdik Vicdânî'nin *Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî*'yi nispet ettiği Ebü'n-Necîb Sühreverdî 1097 yılı civarında İran'ın Sühreverd kasabasında doğmuştur. Hz. Ebû Bekir'in soyundan gelen Ebü'n-Necîb Sühreverdî hadis dersleri aldıktan sonra 1113 yılı civarında Nizâmiye Medresesi'ne başlar ve çeşitli hocalardan fıkıh ve kelam öğrenir. Amcası Kâdî Vecîhüddin Ömer b. Muhammed vesilesiyle tasavvuf yoluna girer ve önce Ahmed el-Gazzâlî'ye sonra da Abdülkâdir Geylânî'nin şeyhi Muhammed b. Müslim ed-Debbâs'a bağlanır. İcazet aldıktan sonra kendi tekke ve medresesinde irşat faaliyetlerine başlar. Zamanla ünlenen Ebü'n-Necîb 1150'de Nizâmiye Medresesi'ne başmüdürris olarak tayin edilir. 1152'de medresedeki görevini bırakan Ebü'n-Necîb bir süre siyasi sebeplerden dolayı hapsedilir. 1162'de Bağdat'tan ayrılıp Dımaşk'a gider ve burada zikir ve sohbet meclisleri düzenler. Ardından Bağdat'a döner ve burada vefat eder. Ölümünden sonra onun makamına baş halifesi ve Ebheriyye tarikatının kurucusu Ebû Reşid Kutbüddîn-i Ebherî geçer. Ebü'n-Necîb Sühreverdî'nin *Âdâbü'l-mürîdîn* ve *Şerhu ba'zi'l-el-fâzi'l-müşkile fi'l-Mesâbih* adlı eserleri bulunmaktadır (Öngören, 2010 : 35-36). Reşat Öngören, Ebü'n-Necîb Sühreverdî ile ilgili ansiklopedi maddesinde onun eserleri arasında *Tefe'ül-nâme*'yi saymadığı gibi ona böyle bir eserin nispet edildiğinden de bahsetmez (Öngören, 2010 : 35-36).

Ebü'n-Necîb Sühreverdî'nin yeğeni olup Sühreverdîyye tarikatını kuran Şihabüddin Ömer b. Muhammed Sühreverdî ise 1145 yılında İran'ın Zencan'a bağlı Sühreverd kasabasında doğmuştur. On altı yaşında Bağdat'a gidip amcası Ebü'n-Necîb Sühreverdî'den ve başka hocalardan dersler okuyan Şihabüddin Sühreverdî hadis, fıkıh ve diğer ilimleri öğrenir. Abdülkâdir Geylânî'nin tavsiyesine uyup kelandan uzak durur. Bazı şeyhlerin sohbetlerine katılıp bir süre halvete giren Sühreverdî, 1194 yılında Bağdat'a dönüp amcasının tekkesinde irşat faaliyetlerine başlar. Daha sonra, halifenin yaptırdığı bir tekkeye şeyh olarak atanır ve Nâsiriyye, Bistâmiyye ve Me'mûniyye tekkelerinin şeyhliğini yapar. Hilafet merkezi ile beylikler arasında elçilik faaliyetlerinde de bulunan Sühreverdî, döneminin ünlü mutasavvıf ve âlimlerinden Bahaeddin Veled, Necmeddîn-i Dâye, İbnü'l-Fârz, Evhâdüddin-i Kirmânî ve Muhyiddin İbnü'l Arabî ile görüşmüştür. Ömrünün sonunda, kötürüm ve kör olmasına rağmen irşat faaliyetlerini sürdüren Sühreverdî 1234 yılında vefat etmiştir. Müritlerinden Bahâeddin Zekerîyyâ el-Multânî Sühreverdîyye tarikatının Hindistan ve Pakistan taraflarına dek yayılmasını sağlamıştır. *Avârifü'l-Ma'arif*, *Nugbetü'l-beyân fi tefsîri'l-Kur'ân*, *Reşfü'n-nesâ'ihî'l-îmâniyye* ve *keşfü'l-fezâ'ihî'l-Yûnâniyye*, *İrşâdü'l-mürîdîn* ve *mecdü't-*

⁶ Vurgu bana ait.

tâlibîn, Risâletü's-seyr ve't-tayr, Vesâyâ ve Fütüvvetnâme Sühreverdî'nin eserlerinden bazılarıdır (Yılmaz, 2010 : 40-42). Şihabüddin Sühreverdî, isim benzerliğinden dolayı Sühreverdî-i Maktûl ile karıştırılmaktadır; ancak Sühreverdî-i Maktûl 1154 yılında doğmuştur ve 1191 yılında öldürülmüştür. İşrak felsefesinin kurucusu olan Sühreverdî-i Maktul *Hikmetü'l-işrâk, Heyâkili'n-nûr, Pertevnâme, Âvâz-ı perr-i Cebrâil ve Akl-ı surh* gibi eserler kaleme almıştır (Kutluer, 2010 : 36-40).

Latin harflerine aktardığımız eser, İBB Atatürk Kitaplığında bulunan matbu bir nüshadır⁷. Sâdik Vicdânî'nin Arapça'dan tercüme edip hazırladığı ve yayımlanmaya değer gördüğü bu kitabın, her ne kadar Ebû'n-Necîb Sühreverdî'ye aidiyeti şüpheli olsa da, İslâm kültüründeki fal geleneğine dair bir fikir vermiş olması dikkate değerdir.

Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî adlı eserin başında, Sâdik Vicdânî'nin “İfâde-i Mütercim” başlığıyla ve Ebû Ziyâ Salâhaddîn'in “İfâde-i Nâşir” başlığıyla birer ön sözü bulunur. Bunu “Âdâb-ı Tefe'ül” takip eder. Ardından asıl metin gelir. Metinde 34 adet tefeül yaprağı vardır ve her biri numaralandırılmıştır. Yazar, önce tefeül cümlelerinin aslını yazar. Bunların altında söz konusu cümlelerin tercümeleri bulunur. Tefeül sayfası, kitap açıldığında sağ tarafa gelecek şekildedir. Bu sayfanın solunda ise Sâdik Vicdânî'nin “Sâhife-i Terâcim” başlığı altında İmâm Ebû'n-Necîb Sühreverdî'nin ve Şihabüddin Sühreverdî'nin hayatlarına dair yazdığı metin bulunur.⁸ Bu kitapta fal bakma yöntemi, “Âdâb-ı Tefe'ül” kısmında da bahsedildiği üzere, kitabın rastgele açılması esasına dayanır. Böylece, belirli ritüelleri gerçekleştirdikten sonra falına bakmak isteyen kişi, kitabı açtığında yalnızca tek bir tefeül cümlesiyle karşılaşacak ve niyet ettiği meseleye dair cevabı kitabın sağ tarafında bulacaktır.

Eserin Tahlili

Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî, niyet edilen bir işe dair merak edilen cevapları içeren bir eserdir. Tefeül sayfaları, genel olarak niyetin Allah rızasına uygun olup olmadığı, bu işin nihayete erip ermeyeceği ve hayra çıkıp çıkmayacağına dairdir. İşin hayırlı olduğu durumlar “Bu işin ‘âkıbeti hayırlı ve sa’âdetlidir.” ve “Dilediğin, istediğin yere kadar git.” gibi tefeül cümleleriyle belirlenirken hayırlı olmadığı durumlar da “Bu işi terk itmek senin için hayırlıdır.” ya da “Başlamak istediğin işi terk it ki; nâdim olmayasın.” gibi cümlelerle açığa çıkar. Bazen falda çıkan “Allah Te’âlâdan hayr talep it, ondan sonra niyet ittiğin işe ‘azm u kasd eyle.” gibi cümleler, niyetlenen işin hayırlı olup olmadığı hususunda yargıda bulunmayıp yapılacak en doğru şeyin hayır talep etmek ve niyetlenen işte azimle ilerlemek olduğunu söyler. Bazen de fal, “Niyetini hayra tebdîl, Hazreti Allah’ın verdiğine kanâ’at it.” cümlesinde olduğu gibi Allah’ın verdiğine kanaat etmeyi salık verir. Fal cümlelerinde karşımıza en çok çıkan unsurlardan ikisi sabır ve tevekküldür. Bu unsurlar, bazen girilen işte azimli

⁷ İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, OE_TK_03257.

⁸ “Sâhife-i Terâcim” adı altında bulunan biyografiler kitapta oldukça dağınık bir hâdedir; bundan dolayı biz “Sâhife-i Tefe'ül” ile “Sâhife-i Terâcim” kısımlarını makalede ayrı ayrı vermeyi uygun gördük. “Sâhife-i Terâcim”i “Sâhife-i Tefe'ül”ün arkasına koyduk.

ve sabırlı olunması hususunda, bazen de acele etmekten sakınmak ve hayırsız bir işte ısrar etmemek üzere verilen öğütlerde karşımıza çıkmaktadır.

Bir işin hayırlı olması, onun aynı zamanda Allah rızasına da uygunluğu anlamına gelir. Niyet edilen iş hakkında tefeüle başvurmanın asıl amacı, bu işte devam mı edileceği yoksa geri mi dönüleceği üzerine karar verme konusunda bir işarete ulaşabilmektir. “Rızâullahâ muvâfık olmayan işde sürûr yokdur.” ya da “Bu işde sabr itmek senin için hayrlı ve sürûrludur.” gibi tefeül cümleleri, bu hususta bir kanıt hükmündedir.

Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî'de dikkat çeken bir başka mesele ise, niyet edilen işin hayırlı olduğu durumlarda, bu işte acele etme ve geç kalmama hakkındadır. “İkâmetde selâmet ganîmetdir. ‘Acele etme.’ gibi sabrı ve acele etmemeyi öğütleyen tefeül cümlelerinin aksine “Bu işte sür’at, mücib-i sa’âdetdir.” gibi tefeül cümleleri, niyet edilen işte ne kadar acele edilirse o kadar saadete ulaşılacağını ifade eder.

Demek ki *Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî*, niyetlenen işin hayırlı mı yoksa hayırsız mı, Allah rızasına uygun mu yoksa muhalif mi olacağı hususunda bir işarete varmak amacıyla kullanılır. Merak edilen, Allah rızası ve hayırlı iş vasıtasıyla saadete ve huzura ermek; Rızâullahâ muhalif hayırsız işlerden ve dolayısıyla pişmanlık ve üzüntüden kaçınmaktır. Yani tefeül, niyetlenen işte devam mı edileceği yoksa bu işin terk mi edileceği hususunda karar vermek üzere ulvi, ötelardan bir işaret olarak kabul edilir. Bu falın ulviliği ise bir Allah dostu olarak kabul edilen Ebü'n-Necîb Sühreverdî'ye atfedilmesi sayesinde anlaşılmaktadır.

Nihayetinde *Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî*, geleceğe ait bilgilere ulaşma amacından dolayı fal niteliği kazanırken bu bilginin yalnızca geleceği bilme hedefine yönelik olmayıp girişilecek işin hayırlı olup olmadığı ve Allah rızasına uyup uymadığına dair ipuçları elde etmeyi hedeflediği; yani merkeze din açısından doğruluğu, kul açısından ise saadet ve huzuru koyduğu için kahve falı ve kum falı (remil) gibi fallardan farklılaşmaktadır. Sonuçta söz konusu bu eserdeki tefeül falı, gaybı zorlayan okültist bir eylemden ziyade doğru işi eylemeye ve yanlış işlerden sakınmaya; böylece huzurlu ve saadetli bir yaşama erişmeye, aynı zamanda şerden ve pişmanlıktan uzaklaşıp iyiliğe ve hayra ulaşmaya, Allah rızasını da kazanmaya yönelik bir uygulamadır.

Metin**Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî (kuddise sirruhû)****Sâhib u nâşiri:****Ebû Ziyâ Salâhaddîn****Dersa'âdet****Bâb-ı 'Âlî Caddesinde Yeni Osmânî Matba'ası****1330****[3] İfâde-i Mütercim**

İhlâs-mendân-ı ehibbâdan “Ebû Ziyâ Salâhaddîn” Beg kütübhânesinin en kıymetdâr mücelledâtını ihvân meslegini müstefid itmek maksad-ı hayr-hâhânesiyle (...) ⁹ kulûbına ihdâ itmişdi.

Bu hibe-i hamiyetkârâne on beş, yigirmi senelik bir heves-i medîd, bir fedâkarî-i nukûd ile vücûda gelen o kütübhânedede mühim bir boşluk hâsıl itdiğinden Salâhaddîn Beg ahîren o boşluğu toldurmak hevesine düşmüş, bu hevesle her salı günü sahhâflar çarşısında icrâ kılınan müzâyededede hâzır bulunmağa başlamış idi.

[4] Geçen salı günü orada deffeleri fersûde, evrâkı perîşân yazma bir mecmû'aya tesâdüfle mübâya'a itmiş, “her şe' yden bâhis yazılar var. Bir kerre de siz bakın” ihtârıyla bu 'âcize virmişdi.

Tedkikine, mütâla'asına başladım. Hakikaten her şeyden bâhis yazılar vardı. O fersûde, 'asr-dîde mecmû'a muhteviyâtı i'tibârıyla bir kırk anbara, bir sahhâf dükkânına benzeyordu. Remiller, vefkler, bâhusûs tefe'ül-nâmeler bile vardı.

Bunların hepsinden ziyâde nazar-ı dikkatimi tam “34” varakın bâlâsına yazılmış 'Arabîyyü'l-'ibâre cümleler celb idiyordu. Çünkü o cümlelerin zîrlerindeki yazılara da, evvelki sâhifedeki sutûra da münâsebet ve merbûtiyeti yokdı. 'Acabâ niçün yazılmışlar, ne vazîfe ifâ ideceklerdi? Bunu anlamak maksadıyla mecmû'ânın deffesi, şîrâzesi bozulduktan sonra acemî ellerle mevki'ini değışdirmiş olan fersûde [5] sahhâfelerini mehmâ emken tertîb ve tanzîm itdiğim sırada: “هذا امر عاقبته خير و سعادت” cümlesinin muharrer olduğı varakın zahrında şu satırı muharrer buldum:

“Her varakın evcinde yazılan kelîmât-ı dürer-bârın imlâsı ve (okunamıyor) ¹⁰ İmâm Sühreverdî Hazretlerindedir kuddise sirruhû.”

“Tefe'ül murâd olundukda niyet idüp ba'dehû İmâm-ı müşârün-ileyhin rûh-ı şerîfi-çün bir fâtiha ve yedi ihlâs-ı şerîf okuyup sevâbını hibe eyleye ba'dehû varakaları açup evcinde yazılan kelîmâta nazar idüb ma'nâsını bir hoşça fehm ü ta'akkul idüp muktezâsıyla 'amel ide. Aded-i evrâk.” ¹¹

⁹ Bu kısım, metinde böyle geçmektedir.

¹⁰ *Sâdik Vîcdânî'nin notu.*

¹¹ Aded-i evrâk zîrindeki rakam silinmiş, okunmuyordu (Sâdik Vîcdânî'nin dipnotu).

Bu satırlar müşkilimi halletmiş, sahîfe bâlâlarına [6] yazılan cümel-i ‘Arabînin bir tefe’’ül-nâme teşkîl itdiğini bana anlatmış idi.

Hemân elime küçük bir defter aldım, “34” varakının bâlâsına o satırları yazdım. Bunlar ‘Arabça oldukları-çün herkes istifhâm-ı me’âl idemeyecekti. Binâ’en ‘aleyh bi’t-terceme zîrlerine ‘ilâve itdüm. Latîf bir tefe’’ülnâme teşekkül itmişti. Fakat cümel-i tefe’’üliyye muharrer olan sahâ’ifin bir tarafı kalıyordu. Bunu ma’nâsız buldum. Oralarını da Hazret-i Sühreverdînin ve yeğeni “pîr-i tarîkat Şihâbü’l-dîn Ebû Hafs ‘Ömer Sühreverdî kuddise sirruhû” hazretlerinin tercüme-i hâlleriyle tezyîn eylemeği vesîle-i teberrük ‘add itdim. “Kâmûsu’l-A’lâm”a, “Hadîkatü’l-Evliyâ”ya mürâca’atla onlardan Hazerât-ı müşârün-ilehümânın terâcim-i ahvâlîni iktibâs u telhîs ve cümel-i tefe’’üliyyeyi yazdığım evrâkın tehî taraflarına tastîr itmek sûretiyle bu tefe’’ülnâme zarîf bir şekl aldı.

[7] Kardeşim Salâhaddîn!

Tedkîk u mütâla’a içün bana virdiğin yazma mecmû’adan şimdilik bir kitâb teşkîl, bir tefe’’ül-nâme istinsâh ve terceme ile sana ihdâ idiyorum.

Halkımızın eyâdî-i tefe’’ülünde tefe’’ülât u teremülâta dâ’ir eski, yeni kitâbların nüсах-ı matbû’ası görölmeğe başladığı bir sırada Hazret-i Sühreverdî gibi enfâs-ı kudsiyyesinden maddî, ma’nevî istifâde olunur bir zât-ı kerâmet-simâta ‘â’id bu tefe’’ül-nâmenin tab‘ u neşrini münâsib gördüm ise de bunu kabûl ve icrâ sâhib-i me’haz olmak i’tibârıyla zât-ı ‘âlîlerine ‘â’iddir.

Bâkî ihtirâm.

Fî 19 Şa’bânî’l-mu‘azzam sene 1330

Ebû Rıdvân S. Vîcdânî

[8] İfâde-i Nâşir

Ebû Rıdvân S. Vîcdânî Beg boş zamanlarını boş geçirmez erbâb-ı himem ve kalemimizden olduğu, tefe’’ülât-ı Kurâniyyeye dâ’ir bir çok âsâr elde iderek bi’t-terceme mühim bir eser vücûda getirmekle meşgûl bulunduğu cihetle evrâkı arasında tefe’’üle dâ’ir satırlar gördüğüm o yazma mecmû’ayı o husûsda belki işe yarar fikriyle kendisine virmişdim.

Kırk sekiz sâ’at sonra o mecmû’adan bu kitâbı istihrâc ve tertîb ile irsâl itmiş, bu himmetiyle de bu ‘âcize temsil ve neşr itmek vazîfesini tahmîl eylemiştir.

Kitâbın “Tercüme-i ahvâl” kısmında okunacağı üzere Hazret-i Sühreverdî gibi bâhirü’l-kerâme bir ‘allâmenin tertîb-kerde-i kudsiyi olan bu tefe’’ül-nâmeden tefe’’ülün tefe’’ülât-ı ‘âdiyye ve ‘âmiyyeye benzemeyeceğini izâha hâcet göremedim.

Fî 20 Şa’bânî’l- mu‘azzam sene 1330

Ebû Ziyâ Salâhaddîn

[9] Dersa’âdet -Yeni Osmânî Matba’ası

[10] Âdâb-ı Tefe''ül

- 1) Niyet tutulacak.
- 2) Bir Fâtiha-yı şerîfe okunacak.
- 3) Yedi İhlâs-ı şerîf okunacak.
- 4) Hâsıl olan sevâb Hazret-i Sühreverdînin rûhuna ithâf idilecek.
- 5) Ondan sonra bu kitâbın tefe''ül sahîfeleri lâ ale't-ta'yîn açılacak.

Açılan sahîfenin bâlâsında herhangi cümle mukayyed ise netîce-i tefe''ül işte odur azîzim.

[11] Tefe''ül-nâme-i İmâm Sühreverdî (kuddise sirruhû)

[12] Sahîfe-i Tefe''ül

-1-

« هذا امر عاقبته خير و سعاد »

-Tercümesi-

Bu işin 'âkıbeti hayrlı ve sa'âdetlidir.

[14] Sahîfe-i Tefe''ül

-2-

« ار جومن الله الخير فيما عزمت »

-Tercümesi-

Allâh Te'âlâdan hayr talep it, ondan sonra niyet itdiğin işe 'azm ü kasd eyle.

[16] Sahîfe-i Tefe''ül

-3-

« لا افلح منظم و اعدل في امورك »

-Tercümesi-

Zulüm iden felâh bulmaz. Hareketini ta'dîl it, işini doğrult.

[18] Sahîfe-i Tefe''ül

-4-

« الصبر يورث الفرح و العجلة يورث الترح »

-Tercümesi-

حکمت - Hikmet - حکمت

Sabr ferâh virir, ‘acele gam u gussâ getirir.

[20] Sahîfe-i Tefe’ül

-5-

« اجعل بالك و التأمّن قدّامك »

-Tercümesi-

‘Aklında tut, önünü düşünme.

[22] Sahîfe-i Tefe’ül

-6-

« جدد نيتك في الخير و اقع بغنيمه الله تعالى »

-Tercümesi-

Niyetini hayra tebdîl, Hazret-i Allâh’ın virdiğine kanâ’at it.

[24] Sahîfe-i Tefe’ül

-7-

« الصبر من الله و العون من الرفيق من توكل عليه كفاه »

-Tercümesi-

Sabr Allâh’dan, mu’avenet arkadaşandır. Allâh’a tevekkül idene Allâh kâfidir.

[26] Sahîfe-i Tefe’ül

-8-

« اذا عزمتم فتوكل على الله »

-Tercümesi-

Bir işe kasd itdiğin vakit Hazret-i Allâh’a mütevekkil ol.

[28] Sahîfe-i Tefe’ül

-9-

« كل امرٍ ليس رضاءً فاجتنب »

-Tercümesi-

Müstahsen olmayan işlerden sakın.

[30] Sahîfe-i Tefe''ül

-10-

« اترك هذا الامر فهو خير لك »

-Tercümesi-

Bu işi terk itmek senin için hayırlıdır.

[32] Sahîfe-i Tefe''ül

-11-

« لا تخف فالله معك في هذا الامر »

-Tercümesi-

Korkma! Allah Te'âlâ Hazretleri bu işde seninle berâberdir.

[34] Sahîfe-i Tefe''ül

-12-

« السلامة في الإقامة غنيمة فلاتعجل »

-Tercümesi-

İkâmetde selâmet ganîmetdir. 'Acele etme.

[36] Sahîfe-i Tefe''ül

-13-

« العزة و الراحة في القناعة اترك الزيادة »

-Tercümesi-

İzzet, râhat kanâ'atdedir. Ziyâdesini terk it.

[38] Sahîfe-i Tefe''ül

-14-

« اخلص عزيمتك في قلبك و صحح معاملتك مع الله و عباده و اصبر صبراً جميلاً »

-Tercümesi-

Kalbindeki 'azm ve niyeti tasfiye, Allah ile, 'ibâdullâh ile olan mu'âmeleni¹² tashîh ile mülâzım-ı sabr-ı cemîl ol.

¹² Orijinal metinde bu kelime معاماهسى şeklinde yazılmıştır. Ancak; metnin sonundaki "İhtâr" kısmında Sâdik Vîcdânî, bu kelimenin معاملهكى şeklinde olacağını ifade etmiştir.

[40] Sahîfe-i Tefe''ül

-15-

« الصبر مطية الفرح لاتعجل تحبسه السرور »

-Tercümesi-

Sabr ferâhlığın binek atıdır. Acele idersen meserreti habs itmiş olursun.

[42] Sahîfe-i Tefe''ül

-16-

« لاسرور فى عمل ليس فيه رضاء الله »

-Tercümesi-

Rızâullâha muvâfik olmayan işde sürûr yokdur.

[44] Sahîfe-i Tefe''ül

-17-

« الفرح قريب يكون ان شاء الله تعالى »

-Tercümesi-

Allah murâd iderse ferah yakın olur.

[46] Sahîfe-i Tefe''ül

-18-

« لاتخف لمن ابطنه الخير لايشاهد الضرر »

-Tercümesi-

Hayrı gizleyen kimseden korkma. Allâhın 'inâyetiyle ondan zarar görmezsin.

[48] Sahîfe-i Tefe''ül

-19-

« و شاورهم فى الامر فاذا عزمتم فتوكل على الله »

-Tercümesi-

Her şeyde müşâvere it 'Azm ü kasd itdiğin vakit de Allâh'a mütevekkil ol.

[50] Sahîfe-i Tefe''ül

-20-

« اترك عزمك عر ما قصدت و لاتندم »

-Tercümesi-

Başlamak istediğin işi terk it ki nâdim olmayasın.

[52] Sahîfe-i Tefe''ül

-21-

« انت مسعود في جرئتک يافاتح الفأل ابشر بالخير »

-Tercümesi-

Ey fâl açan! Sana tebşîr iderim ki; bu teşebbüsün, ikdâmın ile mes'ûdsun.

[54] Sahîfe-i Tefe''ül

-22-

« هذا الامر صعوبة لاتعجل ترح »

-Tercümesi-

Bu işde güçlük vardır. Gam ve gussayı ta'cîl itme.

[56] Sahîfe-i Tefe''ül

-23-

« الامر سهل وفيه خير ان شاء الله تعالى »

-Tercümesi-

Allâh murâd iderse bu iş kolaydır. Onda hayr vardır.

[58] Sahîfe-i Tefe''ül

-24-

« هذا الامر فيه ندامة لفاعله فعليه ان يصبر »

-Tercümesi-

Bu işi işleyen için peşimânlık vardır. Ona sabr itmek lâzım.

[60] Sahîfe-i Tefe''ül

-25-

« هذا الامر فيه نور و فرح لفاعله ان شاء الله تعالى »

-Tercümesi-

Allâh murâd iderse bu işi işleyen için şenlik ve ferahlık vardır.

[62] Sahîfe-i Tefe''ül

-26-

« هذا الامر فيه راحة القلب والدين »

-Tercümesi-

Bu işde râhat-ı kalb ü dîn vardır.

[64] Sahîfe-i Tefe''ül

-27-

« هذا الامر رضاء الله فلا تترك فيه راشداً »

-Tercümesi-

Bu iş rızâullâha muvâfikdir. Doğru yola sülûk itmek istersen o işi terk itme.

[66] Sahîfe-i Tefe''ül

-28-

« احذر من الجهل و اهله و فيه عدم الفلاح »

-Tercümesi-

Cehlden, câhilden sakın. Çünkü cehâletde felâh yoktur.

[68] Sahîfe-i Tefe''ül

-29-

« قف عن الذى عزمت »

-Tercümesi-

Kasd itdiğin bu işde ileri gitme, dur.

[70] Sahîfe-i Tefe''ül

-30-

« ليس في تأخيرك خير فان الخير في تعجيله »

-Tercümesi-

Senin bu geri kalışında hayr yoktur. Hayr işini ta'cîl itmektedir.

[72] Sahîfe-i Tefe''ül

-31-

« صبرك في هذا الامر خير و سرور »

-Tercümesi-

Bu işde sabr itmek senin için hayrlı ve sürürlüdür.

[74] Sahîfe-i Tefe''ül

-32-

« سرعتك في هذا الامر سعادة »

-Tercümesi-

Bu işte sür'at mûcib-i sa'âdetdir.

[76] Sahîfe-i Tefe''ül

-33-

« لاتحمل همّ و اصبر فان عاقبته خير و سلامة »

-Tercümesi-

Beyhûde merâk itme, sabr it. Bu işin 'âkıbeti hayrlı ve selâmetdir.

[78] Sahîfe-i Tefe''ül

-34-

« اذهب الى ماتريد و تشاء »

-Tercümesi-

Dilediğin, istediğin yere kadar git.

[13] Sahîfe-i Terâcim

Sühreverd

“Sühreverd”: İrânda, ‘İrâk-ı Acem’in şimâl-i garbî köşesinde ve “Zencân”ın kurbunda bir kasabadır.

Meşâhîr-i ‘ulemâdan birçok zevâtın maskat-ı re’si olmakla meşhûrdur.

[15] Sahîfe-i Terâcim

Sühreverdî

1

“Şeyh Ziyâ’eddîn Ebû’n-Necîb ‘Abdu’l-kâhîr bin ‘Abdullâh el-Bekrî kaddesallâhu sırrahu’l-‘âlî” ulûm-ı zâhire ve bâtınede sâhib-kemâl ve musannefât-ı celîlesi envâr-ı ma’ârifle mâl-a-mâl olan meşâhîr-i ‘ulemâdan [17] ve ekâbir-i sûfiyyûndandır. Zamânında her ma’nâsıyla imâm-ı tarîkat, pîşvâ-yı erbâb-ı hakikat idi.

Silsile-i neseb-i ‘âlîsi on üç kuşakda şu vech ile:

“Ebu’n-Necîb bin ‘Abdullâh bin Muhammed bin ‘Abdullâh El-Ma’rûf bi-Umriyye bin ‘Ömer bin Sa’îd bin Hüseyin bin Kâsım bin Nasr bin Kâsım bin Muhammed bin ‘Abdullâh bin ‘Abdu’r-rahmân bin Kâsım bin Muhammed bin Ebû Bekr es-Sıddîk” radiyallâhü anh efendimize vâsıl olur.

[19] “490” târihinde Sühreverdde doğmuş, şâb iken Bağdâda gelerek “‘Alî bin Nebhân”dan ‘ilm-i hadîs ve “Es’ad Mîhenî”den fikh ve sâir ‘ulemâdan diğerk ‘ulûmı tahsîl ve İsfahânda “Ebû ‘Alî el-Haddâd”dan ehâdis-i şerîfe istimâ’ itmişdir.

[21] Ba’dehû tarîk-ı füyûzât-nümâ-yı zühd ve takvâya sülûk ile bir müddet Bağdâdda su satarak kedd-i yemîniyle yaşamış, Dicle kurbında müridân için ribâtlar¹³ binâ itdirmişdir.

[23] “545”de meşhûr Medrese-i Nizâmiyye müderrisliğine ta’yîn olunarak iki sene tadrîs ile meşgûl olmuş, “558”de “Beyt-i Makdis”i ziyâret etmek maksadıyla “Dımaşk”a varup ehl-i salîb muhârebâtından [25] dolayı Kudüse gidemeyerek bir müddet Dımaşkda tadrîs-i hadîs ile ve va’z u nasîhat ile iştigâl itmiş, “Melik-i ‘Âdil Nüreddîn Mahmûd” tarafından pek çok ihtirâm u ri’âyet görmüşdür.

Ba’dehû Bağdâda avdet, orada intikâl-i ‘âlem-i ahiret itmişdir.

[27] “Merâtib-i Mirkat-i ‘İlm-i Ledünnî Menâkıb-ı Abdü’l-kâdir el-Geylânî” nâmındaki risâleden naklen “Hadîkatü’l-Evliyâ”da diniyor ki:

“Şeyh Ebu’n-Necîb Abdu’l-kâhîr radiyallâhü anhin ihtirâmı hakkında icmâ-ı ‘ulemâ vukû’ bulmuşdı.

[29] Ve anın için Allâh Te’âlâ Hazretleri cümlelerin sudûrına kabûl-i tam ve halkın kulûbına mehâbet-i vâfire îka’ ve ilkâ itmiş idi. Ve anın sohbet ve musâhebetleri yümn ü berekâtıyla Şeyh Şihâbüddîn Sühreverdî ve Şeyh Abdullah

¹³ Ribât: Tekye, menzil, hâne, konak (Sâdik Vıcdânî’nin dipnotu).

bin Mes'ûd er-Rûmî ve bunların [31] gayrıları gibi çok kimseler 'ulûm-ı hakâyık u dekâyık kendülerinden ahz u iktibâs eylemişler ve meşâyih-i sûfiyyeden cemm-i gafîr kendisine intisâb itmişlerdi."

"Hadîkatü'l-Evliyâ" müşârün-ileyhin menâkıb-ı celîlesi sırasında da diyor ki:

[33] Hazret-i müşârün-ileyh bir gün Bağdâdda bâzâr mahallinden geçerken bir kassâb dükkânında çengâle asılı bir koyun görüp birdenbire dükkânın önünde durmuş, koyuna doğru giderek o na'ş-ı mezbûha biraz kulak virdikten sonra kassâba dönüp demiş ki:

[35] - Bu koyun bana diyor ki: Ben lâşeyim. Çünkü beni besmele ile kesmediler.

Kassâb-ı bî-besmele bu hitâb-ı mürşîdâne karşısında bî-hod olarak hemân yere düşmüş, biraz sonra kendine geldiğinde i'tirâf-ı kabâhat, bir daha besmelesiz hareket itmeyeceğine tevbe itmiştir.

[37] İşte bu tefe'ül-nâme müşârün-ileyh gibi maddiyyeti de, ma'neviyyeti de muhterem olan bir zât-ı kerâmet-sîmâtın tertîb-kerde-i kudsîsidir.

Hazreti müşârün-ileyhin irtihâli:

"Matla'ü'l-envâr mahbûb-ı zamân (مطلع الانوار محبوب زمان)" mısra'ının gösterdiği "563" târîhine¹⁴ müsâdif, [39] Dicle kenârında cisr-i 'atîk yanında kendi medresesinde medfündür.

(قدس الله سره و نفعنا ببركاته و فيوضاته)

[41] "Hadîkatü'l-Evliyâ" müşârün-ileyhin menâkıb-ı celîlesi sırasında kelimât-ı kudsiyyelerinden ba'zılarını da derc-i sahâ'if eylediğinden teberrüken iktibâs olunur:

Tasavvufun evveli 'ilmdir, evsatı 'ameldir. Âhiri mevhibe-i ilâhîdir.

'İlm ile matlab münkeşif olur.

[43] 'Amel taleb üzerine i'âne ider.

Mevhibe sâliki gâye-i emeline îsâr eyler.

Erbâb-ı tasavvuf üç tabakadır:

- 1) Mürîd-i tâlib.
- 2) Mutavassıt-ı sâ'ir.
- 3) Müntehî-i fâzıl.

[45] Erbâb-ı tasavvuf 'inde efdal-i eşyâ 'aded-i enfâsıdır.

Sâlikin her nefesi kendisini Hakka îsâl ider bir yoldur. İmdi her nefesin muhâfazası lâzımdır. Mürîdin makâmı: mücâhedât ve mükâbedâta¹⁵, şiddet [47] ve

¹⁴ Bizim hesaplamamıza göre söz konusu mısra 594 tarihini vermektedir.

¹⁵ Metinde hatalı olarak مكابداته şeklinde yazılmıştır.

zahmete ve mukâsâta tahammül itmekdir. Huzûzâtından ve nefsin ârzû itdiği, iştihâ gösterdiği şeylerden sakınmaktır.

Mutavassıt-ı sâ'irin makâmı: Taleb-i merâmında ehvâl ve şedâ'ide binmek, ahvâlin kilîsinde sıdkâ [49] mürâ'ât itmek, cemî'-i makâmâtında edebi ve Hakdan âdâbı yerine getirmektir.

Müntehâ-i fâzılın makâmı: Sahv u sebât, Hakka icâbetdir.

Müntehâ-i fâzıl makâmâtı geçmiş, makâm-ı temkînde [51] bulunmuştur. Anı ahvâl tağyîr itmez, andan ehvâlin te'sîri olmaz. Şiddet ü rehâ, men' ü i'tâ, cefâ vü vefâ 'indeinde müsâvîdir. Zâhiri halk, bâtını Hak iledir.

[53] *Sühreverdî*

2

“Pîr-i tarîkat ve şeyhü'ş-şüyûh Şihâbüd-dîn Ebû Hafs 'Ömer Sühreverdî kuddise sirruhû” sâlifü't-terceme Şeyh Ziyâ'eddîn Ebû'n-Necîb 'Abdu'l-kahhâr Sühreverdî Hazretlerinin 'amm-zâdesidir. Sühreverd'de doğmuş, [55] 'amm-ı muhteremin sâye-i feyz ü terbiyetinde feyz-yâb-ı kemâl olmuş, müşârün-ileyhden ahz-ı tarîkat ve Gavs-ı A'zâm “'Abdü'l-kâdir el-Geylânî kuddise sirruh” Hazretlerinden iktisâb-ı feyz ü ma'rifet itmiştir.

[57] Fıkıh ve hadîs ve tasavvufda ve sâ'ir 'ulûmda 'asrının ferîd ü imâmı, Bağdâdın kutbu'l-vakti, şeyhü'ş-şuyûhi idi.

[59] “Enîsü'l-kâdiriye” mü'ellifinden mervîdir ki: Hazreti Şihâbüd-dîn on altı yaşında sarf, nahv, mantık, me'âni, fıkıh, hadîs 'ilimlerinde iktisâb-ı kemâl itmiş, fakat 'ilm-i kelâma bir 'ışk [61] ve şevk ile merbût kalmış idi; onunla tevagguldan ayrılamıyordu.

'Amm-ı muhteremi, mürşîd-i mükerreremi:

- Oğlum! 'Ulûm-ı zâhirede iktisâb [63] ittiğin kemâl kâfidir. Artık ma'ârif-i Rabbâniye ve 'ulûm-ı tarîkat ve hakîkatle tenvîr ve tahliye-i bâtına çalışmak zamânı geldi.

diye nasihatde bulunuyorsa da Hazret-i Şihâbüd-dîn [65] 'ilm-i kelâm ile iştigâlden nez'-i nefis idemiyordu.

Bir gün 'amm-ı muhteremi Şihâbüd-dîni Hazreti Gavs-ı A'zâma götürmüş, ikmâl tahsil ittiği hâlde hâlâ 'ilm-i kelâm ile olan tevaggul-i mütemâdîsini 'arz [67] itmiş idi. Cenâb-ı Gavs mübârek elleriyle sadr-ı Şihâb'a mes ile:

- 'İlm-i kelâmdan hangi kitâbları okudun? diye sormuşdur.

[69] Şihâbüd-dîn cevâb viremedi; çünkü Hazreti Gavs-ı A'zâmın mes-i yed-i mübârekiyle esâmî-i kütüb-i kelâmîye hâfızasından silinmişti. Cenâb-ı [71] Gavs sükût-ı Şihâbü'd-dîne karşı buyurmuş ki:

- Biz senin matla'ü'l-envâr olacak kalbini tathîr, ma'rifet-i Hak ile tezyîn itdik.

[73] Hazreti Şihâbüd-dîn o günden sonra ma'ârif-i ledünniyye, hakâyık-ı Rabbâniyye tahsiline başlamış, pîr-i tarîkat olmuşdur. Tarîkat-ı 'aliyye-i Sühreverdiyyenin pîr-i 'âlî-zamîri müşârün-ileyhdir.

[75] Hazreti Şihâbüd-dîn her sene Bağdâddan Hicâza gider, Ka'be-i Muazzamayı ba'de't-tavâf Medîne-i Münevvereye 'azîmet ve Ravzâ-i Mutahharayı ziyâretle Bağdâda 'avdet [77] iderdi. Enfâs-ı kudsiyyesinden istifâde olunur, meclis-i va'z u tezkîrinde binlerce mürîdân ve sâ'ir ehl-i îmân bulunurdu.

[79] “632” târihinde Bağdâdda irtihâl-i dâr-ı bekâ itmişdir. “قدس الله سره و نفعنا برکاته و فیوضاته”

[80] İhtâr

38'inci sahîfe-i tefe'ülün son satırındaki: “mu'âmelesi” “mu'âmeleni” olacaktır.

Sonuç

Fal bakmak, insanlık tarihi kadar eski bir uygulamadır. Hemen her zamanda ve her kültürde çeşitli fal uygulamalarına rastlamak mümkündür. Falın İslâm kültüründeki karşılığı tefeül adıyla bilinir. Kura esasına dayanan tefeül, yazılı metinden hareketle bakılan bir faldır. Fal bakmak için müstakil eserler yazılabildiği gibi *Kur'an*, *Mesnevî-i Ma'nevî*, *Hâfız Divanı* gibi metinler de tefeül için kullanılabilir. *Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdi*, fal bakmak için yazılan müstakil eserlerden biridir.

Ebü'n-Necîb Sühreverdi'ye aidiyeti kesin olmayan *Tefe'ül-nâme*, Ebû Ziyâ Salâhaddîn tarafından bir rastlantı sonucu olarak sahaflar çarşısında bulunmuştur. Metni Türkçe'ye çevirip Ebü'n-Necîb Sühreverdi ve Şihâbüddin Sühreverdi'nin biyografilerini ekleyerek yayıma hazırlayan ise Sâdik Vîcdânî'dir.

Kitapta 34 adet tefeül sayfası bulunur. Fal bakmak için önce niyet edilir. Ardından bir Fâtihâ ve yedi İhlâs okunur. Hasıl olan sevap Ebü'n-Necîb Sühreverdi'nin ruhuna bağışlanır. Ardından rastgele kitap açılır. O sayfanın sağ tarafında hangi cümle varsa, fal bakmaya niyet edilen meselenin karşılığı odur.

Meseleleri hayra yormaya eğilimli bir fal olan tefeülün bu özelliği, metindeki tefeül cümlelerine yansımıştır. Bir işi terk etmenin hayırlı olması ya da o işin üstüne gidilmesinin tavsiye edilmesi, sabırlı olmak, acele etmemek, huzur için fazlasını terk etmek gibi öğütler barındıran tefeül cümleleri, niyet edilen meseleye cevap olarak yazılmış gibi görünür. Bundan dolayı niyet, bu falın temel şartını oluşturur.

Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdi, İslâm özelinde dini inanç ile insanların geleceği bilme dürtüsüyle meylettiği fal bakma geleneğinin nasıl birbirine eklemlendiğini göstermesi açısından güzel bir örnek oluşturmaktadır. İslâm âlimlerine göre gayba ait bilgilere ulaşmayı amaçlaması bakımından fal uygulamaları haramdır; ancak insanlar, fal bakmayı hayra ulaşma vasıtası olarak belirleyip bazı tanınmış Allah dostlarını söz konusu amaç için bir vesile kabul

etmişler, böylece falı meşrulaştırmışlardır. *Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî* adlı fal kitabı, merkeze Allah rızasını ve hayra ulaşmayı koyduğu için, remil ve kahve falı gibi basitçe geleceği bilme hevesiyle kullanılan fal uygulamalarından farklılık gösterir.

Kaynakça

- Ceylan, Semih. (2008), “Sâdık Vicdânî”, *DİA*, C 35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Cihan, Ahmet Kamil, Yalçın, Salih (haz.). (2020), *Kitâbü'l-Mukâvemât*, Müellifi: Ebü'l-Fütûh Şihâbüddîn Yahyâ b. Habeş es-Sühreverdî, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul.
- Çatak, Âdem. (2012), “Şihâbüddin Ebû Hafs Ömer B. Muhammed Es-Sühreverdî İle Şihâbüddin Yahya B. Habeş Es-Sühreverdî'nin Eserlerinin Karıştırılması Üzerine”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2012/2, C 1, S 2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Çelebi, İlyas. (1996), “Gayb”, *DİA*, C 13, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Devellioğlu, Ferit. (2016), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara.
- Güleç, İsmail. (2017), “Sâdık Vicdânî Kayıkçioğlu”, M. Sâdık Vicdânî'nin *Hurûflük ve Bektâşilik – Ne İdiler ve Nasıl Kaynaştılar?* adlı kitabının içinde, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Güncel Türkçe Sözlük*, “tefeül” maddesi, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 09.09.2020).
- Kur'an-ı Kerim Meâli*. (2010), haz. Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Kutluer, İlhan. (2010). “Sühreverdî, Maktûl”, *DİA*, C 38, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Öngören, Reşat. (2010), “Sühreverdî, Ebü'n-Necîb”, *DİA*, C 38, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Sâdık Vicdânî. (1330), *Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî (k.s.)*, Yeni Osmanlı Matba'ası, Dersa'âdet.
- Sümbüllü, Yusuf Ziya. (2008), “İlm-i Tefe'ül ve Tefe'ül-nâme (Kur'an Falı) Üzerine Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal Of International Social Research*, Volume 1/2 Winter 2008, s. 383-391.
- Uludağ, Süleyman. (2013), “Velî”, *DİA*, C 43, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Uludağ, Süleyman. (2016), *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul.

Uzun, Mustafa. (1995), “Falnâme”, *DİA*, C 12, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Yılmaz, Hasan Kâmil. (2010), “Sühreverdî, Şehâbüddîn”, *DİA*, C 38, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.